

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лісового господарства та екології
Кафедра екології

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

КОРЧЕВСЬКИЙ АНДРІЙ ОЛЕГОВИЧ

УДК 379.85: 504.54 (477.42)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ ФІЛІЇ
«ОВРУЦЬКЕ СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ
УКРАЇНИ»**

101 «Екологія»

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

(підпис, ініціали та прізвище здобувача вищої освіти)

Науковий керівник:
Дунаєвська Оксана Феліксівна
д.б.н., професор

Житомир – 2024

АНОТАЦІЯ

Корчевський А.О. Екологічні особливості лісовідновлення філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України». – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра за спеціальністю 101 – Екологія. – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Лісова екосистема має велике значення для забезпечення життя і здоров'я людини. Ліс використовується не лише для промислових потреб, а у рекреаційних, оздоровчих цілях. Важливим є збереження лісової екосистеми. З метою збереження лісистості проводиться лісовпорядкування, лісовідновлення.

Ведення лісового господарства на території даної філії було сертифіковано Лісовою Опікунською Радою. Під час сертифікації було виділено унікальні та репрезентативні лісові екосистеми, які знаходяться на території Борутинського, Журбенського, Ситовецького лісництв, загальна площа 4044,83 га.

Екологічними напрямками діяльності філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» є протипожежні заходи, підвищення санітарного стану лісу, покращення якості фонду лісу, підвищення продуктивності.

Лісовідновлення у філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» відбувалося двома шляхами: створення лісових культур та природним поновленням. Природне поновлення лісу за досліджуваний період зменшилося на 17,7 га, створення лісових культур зменшилося на 1,2 га.

Виявлено хвороби і шкідники лісу: омела, губка соснова, короїд вершинний, трутовики (дубовий, несправжній, несправжній осиковий), коренева губка, рак дуба. Виявлені ділянки, пошкоджені вітровалами (4 га), верховою пожежею (15 га), гниллю стовбура (19 га), пожежею низовою (228 га) та всохлі деревостани (18 га).

Ключові слова: лісове господарство, лісовідновлення, екологія, «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України».

SUMMARY

Korchevsky A.O. Environmental features of forest renovation of the branch "Ovruch specialized forestry" of SE "Forests of Ukraine". – Manuscript qualification work.

Qualification work for a bachelor's degree in specialty 101 – Ecology. – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The forest ecosystem is of great importance for human life and health. The forest is used not only for industrial needs, but for recreational, wellness purposes. It is important to preserve the forest ecosystem. In order to preserve the forestry, forest management, reforestation are carried out.

Forestry conducting on the territory of this branch was certified by the Forest Board. During the certification, unique and representative forest ecosystems were identified, which are located on the territory of Borutinsky, Zhurbensky, Sitovetsky forestry, the total area of 4044.83 ha.

The ecological areas of activity of the branch "Ovruch specialized forestry" are fire -fighting measures, improving the sanitary condition of the forest, improving the quality of forest fund, improving productivity. Forestry at the Ovruch Specialized Forestry Branch of the Forests of Ukraine was held in two ways: the creation of forest crops and natural renewal. The natural renewal of the forest during the studied period decreased by 17.7 hectares, the creation of forest crops decreased by 1.2 ha.

Diseases and pests of the forest: mistletoe, pine sponge, croid, tipers (oak, false, false aspen), root sponge, oak cancer. The detected areas damaged by wind (4 ha), a riding fire (15 ha), rot of the trunk (19 ha), a low -gray fire (228 ha) and dried stands (18 ha).

Key words: forestry, reforestation, ecology, "Ovruch specialized forestry" of SE "Forests of Ukraine".

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСІВ	7
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ	12
2.1. Програма проведення дослідження	12
2.2. Методика досліджень	13
2.3. Характеристика предмету дослідження	14
РОЗДІЛ 3. ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ ФІЛІЇ «ОВРУЦЬКЕ СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»	17
3.1. Стан лісовідновлення філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»	17
3.2. Екологічні умови лісовідновлення філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»	18
ВИСНОВКИ	24
ПРОПОЗИЦІЇ	25
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	26
ДОДАТКИ	30

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги є обов'язком держави [1]. Пріоритетність вимог екологічної безпеки є основним принципом охорони навколишнього природного середовища [2]. Ліси, розташовані на території України, є національним багатством. Ліс – це екосистема. У цій системі поєднуються рослинність з певними ґрунтами, тваринами, мікроорганізмами, які впливають один на одного та на навколишнє середовище [3]. Для охорони, раціонального використання та відтворення тваринного світу необхідно забезпечувати цілісність їх природних угруповань. Необхідно охороняти середовища існування, умов розмноження та шляхи міграції тварин [4]. Для відтворення, охорони рослинного світу необхідно проводити заходи, виконувати певні вимоги: зберігати різноманітність рослинного світу, невиснажливе користування, збереження природних угруповань, захищати від шкідників і хвороб, відтворювати рослини [5]. Надважливим завданням є охорона лісів. Для охорони лісових угруповань здійснюється комплекс міроприємств: протипожежні, лісопатологічні обстеження, патрулювання, охорона від незаконних рубок [6].

Мета і завдання роботи. Важливим завданням є відтворення лісів. Відтворення лісів здійснюється двома шляхами – відновлення та лісорозведення. Метою нашої роботи було вивчення екологічних особливостей лісовідновлення, оскільки воно здійснюється та певних ділянках, що були вкриті лісовою рослинністю. Тому завданням є оцінити стан лісової ділянки, відновлення лісів, терміни залісення, обсяги лісокультурних робіт.

Об'єкт дослідження – екологічні особливості лісовідновлення.

Предмет дослідження – лісовідновлення, яке здійснюється філією «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України».

Методи дослідження: аналітичний та узагальнення (огляд літературних джерел, опрацювання результатів досліджень науковців, написання висновків),

описовий (опрацювання результатів спостереження за станом природних зон парку), порівняльний (порівняння отриманих результатів з попередніми дослідженнями інших науковців), функціонально-правовий (правові аспекти діяльності даного підприємства), фотографічний, картографічний, статистичний (обробка даних), графічний (представлення даних).

Перелік публікацій автора за темою дослідження. За результати досліджень опубліковано три наукові праці, в тому числі 1 – одноосібна:

1. **Корчевський А.О.** Лісовідновлення як важлива складова екологічної безпеки країни. Екологія. Наука. Практика-2024 : Збірник матеріалів науково-практ. конференції. Житомир: Поліський національний університет, 2024.

2. Галанзовський О.В., **Корчевський А.О.**, Коцюбко А.О., Базильчук О.О., Гончарук А.Ю. Особливості оцінки впливу воєнних дій на екологічний стан території України. Технології. Наука. Практика: Збірник наукових праць. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 56-57.

3. Сокульський І. М., Дунаєвська О. Ф., Колеснік Н. Л., Герасимов С. О., Якименко Р.Р., Галанзовський О.В., **Корчевський А.О.**, Коцюбко А.О., Базильчук О.О., Гончарук А.Ю. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони навколишнього природного середовища як один з компонентів екологічного виховання. Студентські наукові читання – 2023: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої І туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт (01 грудня 2023 року, м. Житомир). Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 89-90.

Практичне значення отриманих результатів. Результати досліджень можуть бути використані для оптимізації лісовідновлення у філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України».

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота викладена на 30 сторінках, оформлена згідно встановлених вимог, ілюстрована 8 рисунками, список використаних джерел налічує 41 найменування.

РОЗДІЛ 1

ОСОБЛИВОСТІ ВІДНОВЛЕННЯ ЛІСІВ

Ліс потрібно розглядати не лише як потужний природний ресурс та сировинний ресурс, а й фактор стабільного розвитку та екологічної складової.

За останні сто років площі, що вкриті лісами скоротилися вдвічі. Особливо це небезпечно з низькими темпами лісовідновлення. Тому є проблема з регулюванням використання ресурсів, скорочення використання природних ресурсів. Для забезпечення сталого розвитку людства доцільно не лише скорочувати викиди в атмосферне повітря, шкідливих токсичних речовин у водні об'єкти, а й обмежити вирубку лісів та інтенсифікувати процеси відновлення лісів.

Лісовідновлення варто розглядати в комплексі з селекційними розвідками та високим рівнем ведення насінництва. Сьогодні, з його викликами, приносить все більше проблем, які потрібно вирішувати негайно. Порушення генофонду вимагає збереження генетичного фонду, що важливо в умовах змін клімату та післявоєнного відновлення. Кращі популяції відбираються за важливою ознакою – висока адаптивна властивість.

Лісовідновлення повинно забезпечувати стійкість та стабільність екологічних систем. Саме лісова типологія може забезпечити збереження видів, важлива роль належить насіннєвій галузі. Сучасні завдання вимагають забезпечення принципу районування у використанні насінництва, репродуктивної бази з врахуванням ареалів розповсюдження видів.

Важливим є формування бази насінництва, яка має діяти на постійних умовах. Вибір окремого сорту має мати серйознішого переваги щоб сформувати локальне угруповання з такої популяції [7-12].

Районування у насінництві повинне враховувати на генетичному аналізі, популяційному аналізі основних видів. Важливо використовувати надбання

генетики, селекції, аналітичний підхід до районування, збереження адаптації насаджень.

Для виділення певного сорту популяції необхідно знати його взаємозв'язки з іншими видами, вплив на лісові екосистеми і не порушувати біоценотичні зв'язки.

Екологічні угруповання формуються за природними законами, а ведення лісовідновлення має свої принципи, які повинні в головному і вважати на природне відновлення. Таке господарювання можна вважати популяційним [13-16].

Популяції в першу чергу потрібно відновлювати для тих видів, що зникають або стають рідкими. Показником та корисною властивістю є проходження певним видом акліматизації. Це проходження запускає популяційні механізми та збагачує генофонд. Доцільно використовувати ці види в деяких мегаекосистемах.

Для цілих великих ділянок або плантацій, оптимальним є використання тільки сортового насіння, яке отримали з високопродуктивних рослин. Лісорозведення стає одним з видів територіального поширення певних видів рослин. Додатковою перевагою такого розширення є використання сортів, які стійкі до шкідників та зміни погодних умов.

Плантаційне лісовідновлення є комплексною програмою лісокористування, розрахованою на тривалий термін. Така програма включає й підготовчі заходи, такі як випробування вирощування сортів, реєстрація певних сортів, облік нових сортів [17].

Лісовідновлення базується на лісовій типології та популяційних принципах. Лісівничі міроприємства проектуються на основі забезпечення стійкості екосистеми. Вплив компонентів один на одній враховується у міжвидових характеристиках. Головним для створення такого фонду є

відтворення подібних насаджень за продуктивністю, стійкістю, захисними властивостями.

Важливо вірно визначити тип лісу. Як правило, ліси території групують за певною типологією. Це дає можливість використовувати певні шаблони лісовідновлення, враховує попередній досвід.

Пропонується розпочати роботи з запланованого лісовідновлення за рік до виконання цих робіт. За цей рік необхідно провести обстеження, планування, можливі меліоративні роботи, скласти проєкт, проаналізувати звіти за максимальну кількість попередніх років, обов'язково обстежують ґрунт, виявляють хвороби, шкідників, ступінь захаращеності [18].

Проводять обстеження ділянок, які підлягають відновленню. У ґрунті визначають кількість личинок шкідливих комах, наприклад, хрущів. Краще це робити у серпні або вересні, для цього роблять розкопки. Визначають такий показник як щільність комах або личинок на 1 м², глибину слід брати до 1 м, кожна ділянка має бути обстеженою, оскільки від цього залежать заходи боротьби. Якщо шкідників в межах норми, то обмежуються лише агротехнічними прийомами, якщо перевищення іде в декілька разів, то використовують хімічні засоби захисту або винищувальні заходи [19].

Проводять обстеження самосіву. Для обліку придатні лише ті екземпляри, які мають вік більше двох років та життєздатні. Життєздатність визначається за охвоєнням, забарвленням хвої, симетричністю крони, неушкодженості стовбура, прямий стовбур, відсутність лишайників [20].

Необхідно запобігати екологічним конфліктам, які можуть виникати неефективним використанням природних ресурсів, особливо, невідновлювальними або важковідновлюваними, до яких належать і ліси. Економічний інтерес не повинен перевищувати екологічний глузд. Необхідно розв'язати конфлікт у системі довкілля – суспільство – економіка. Потрібно поєднати та оптимізувати екологічні та економічні проблеми використання природних ресурсів, зокрема, лісу [21, 41].

Розвиток лісового господарства повинен відбуватися за пріоритетним напрямком – екологічним. Повинен бути повністю усунений ресурсний підхід споживання та виснажливе використання [22].

Екологічні проблеми мають розглядатися не в контексті окремої держави, а у планетарному масштабі, щоб не збільшувати вже існуючу екологічну кризу та шукати міжнародні шляхи її вирішення [23].

Екологічний конфлікт та використанням лісів виник давно. Деревину давно використовували як товар, оскільки завжди був попит, який не знижується. Тут виникає ще одна проблема – незаконне вирубання лісів. Такий стан погіршується з випалюванням, приєднується проблема низького використання земельних ресурсів. Незаконні рубки призводять не лише до погіршення екології, а й приносять збитки державі [24].

Лісові ресурси мають такі властивості, які визначають їх використання у конфлікті з екологічними нормативами: велика доступність, не потребує великих капіталовкладень та інвестицій, поліфункціональне використання, цінний ресурс для існування людей і тварин, просторова організація [25].

Ліси надають велику кількість послуг, серед яких рекреаційні, лікарські, оздоровчі. Ліси використовують у збройних конфліктах, для побудови фортифікаційних споруд [26].

Транспортування вирубаного лісу призводить до ущільнення ґрунту, порушення його морфологічних характеристик, як наслідок може відбуватися вітрова ерозія [27].

Масштабне вирубування лісів призводить до негативного впливу на довкілля, не тільки екологічний вплив тут суттєвий, а й негативний вплив на громади, вирубування лісів з метою очищення ділянки для сільського господарства теж порушує екосистеми [28].

Висновки до розділу 1

Лісова екосистема має велике значення для забезпечення життя і здоров'я людини. Ліс використовується не лише для промислових потреб, а у рекреаційних, оздоровчих цілях.

Важливим є збереження лісової екосистеми. З метою збереження лісистості проводиться лісовпорядкування, лісовідновлення.

Збереження лісів є вимогою сталого розвитку держави та людства в цілому.

РОЗДІЛ 2

ПРОГРАМА, МЕТОДИКА ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ПРЕДМЕТУ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Програма проведення дослідження

Дослідження з обраної теми проводилися протягом 2023 – 2024 років. Для виконання даної роботи була розроблена програма досліджень, яка передбачала вирішення наступних питань:

- проведення аналізу інформації з теми роботи і обґрунтування напрямку досліджень;
- оформлення списку літературних джерел;
- розробка календарного плану досліджень;
- встановлення особливостей розміщення філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»;
- встановлення особливостей структури філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»;
- встановлення негативних екологічних наслідків, які зазнали території філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»;
- проведення фотографування деградованих ділянок;
- вивчення причин виникнення дигресії лісової екосистеми;
- вивчення екологічного стану філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»;
- вивчення стану ведення лісового господарства філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»;
- перспективи ведення лісового господарства філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»;
- обробка та графічне представлення даних;
- формулювання висновків та пропозицій.

2.2. Методика досліджень

Перед початком проведення лісовідновлення необхідно провести обстеження ділянок. Лісовідновлення має ґрунтуватися на основному принципі – максимально природне поновлення. Особливо природне відновлення необхідне для головних лісотвірних порід.

Проводимо обстеження площі, де буде проводитися відновлення. Обстеження проводиться у різні періоди вегетації. Робота розпочинається з огляду ділянки. Спочатку проводимо візуальний огляд. Для цього на карті вивчаємо її знаходження, площу. Ділянку проходять наскрізно щоб побачити всю площу. При огляді відмічають стан ґрунту, стан та види трав'яної рослинності, стан пеньків, наявність природного відновлення [29-30].

Далі обстеження деталізуємо, тобто від загальної інформації переходимо до визначення інтенсивності всіх процесів, пеньки вимірюємо (висота, діаметр, вид), таксаційні характеристики (висота, діаметр, кількість дерев, породи), склад травостою.

Природне поновлення потрібно обліковувати та провести оцінку його успішності за різними показниками.

Найпростіший спосіб – це окомірна оцінка та лісівнича оцінка [31-33].

Основними показниками є ступінь надійності поновлення, при якому визначають життєздатність підросту, склад підросту, площа, яку займає підріст. Підріст може бути життєздатний, хворий, пошкоджений. Також підріст може ідентифікуватися як сумнівний та не життєздатний [34-35].

Дають оцінку і рівномірності відновлення. Його класифікують як рівномірне чи нерівномірне, може бути середня рівномірність.

Для успішності відновлення використовують різні шкали на спеціальних пробних ділянках.

Враховують тривалість росту хвої, зараженість ґрунту личинками, вік зрубів.

Оцінюють згарища та галявини, наявність сіножатей, боліт та їх стан, площі торфовищ.

2.3. Характеристика предмету дослідження

Лісовідновлення – це частина програми з відтворення лісів. Відтворення лісів має за мету досягати такої лісистості, яка економічна вигідна, оскільки буде досягати в стислі терміни та екологічно оптимальна з врахуванням екологічних технологій та способів. Таке відтворення дозволить підвищити корисні ознаки лісу, санітарно-гігієнічні окремішності, збільшити продуктивність, буде сприяти реалізації важливих функцій лісу, це і охорона від вод, захист ґрунту, стійкість до шкідників та хвороб.

Відновлення відбувається на певних ділянках, наприклад, ті, що залишаються після пожеж та на зрубках. Пожежі пошкодили більше 50 тис га лісу, трав'яні пожежі охопили більше 500 тис га [36]. За 18 місяців війни була знищена велика кількість рослинності, диких тварин, порушені шляхи гніздування, міграцій, спарювання тварин [37]. Знищення лісів півдня України викликало вітрову ерозію ґрунту та викликає занепокоєння вчених про розвиток опустелювання через 5-20 років [38]. Воєнні дії несуть загрожує спокою тварин, викликають у них стрес, стає неможливим виведення потомства або їх суттєве зменшення диких тварин, потомство має низький ступінь виживання, міграції птахів порушена, вони часто не повертаються до місць попереднього гніздування [39]. Екологи прогнозують, що для відновлення Україні потрібно буде не одне десятиліття, в тому числі й на відновлення лісу [40].

Лісовідновлення здійснюється і на низькопродуктивних деревостанах, на малоцінних деревостанах. Для цього проводять реконструкцію і лісокультурні роботи (рис. 2.1).

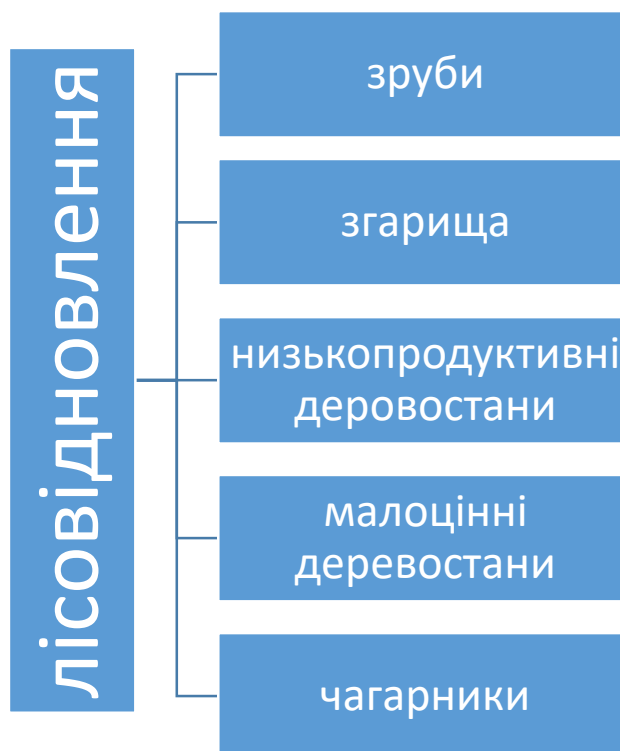

Рис. 2.1. Місця проведення відновлення лісів

Методи та шляхи проведення лісовідновлення представлені на рис. 2.2. Слід зазначити, що залісення має бути проведено у термін до 2-х років. Якщо цьому передувала стихійна ситуація і на її ліквідацію було витрачено не один місяць, то терміни залісення можуть бути продовжені.

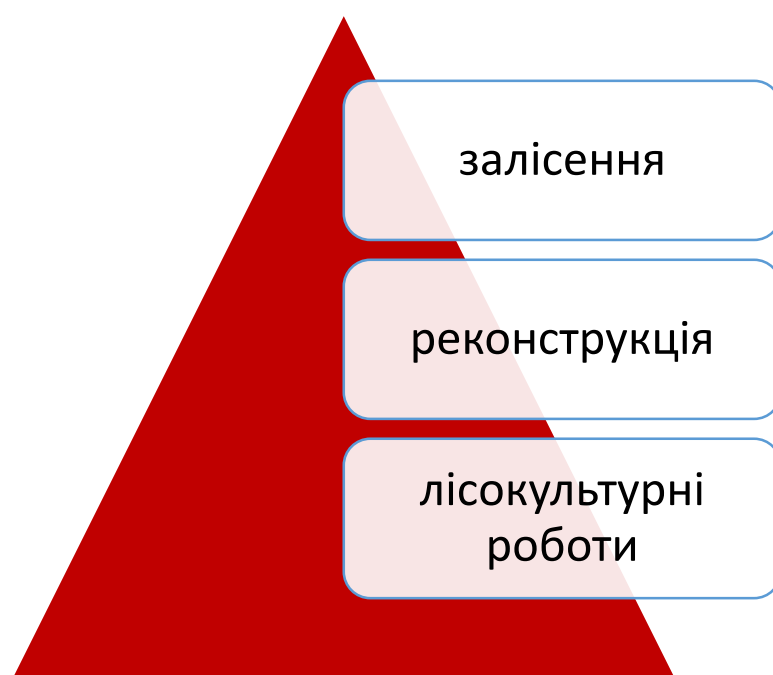

Рис. 2.2. Шляхи проведення відновлення лісів

До таких стихій відносяться великі пожежі, значний вітровал, велика посуха тощо.

Чагарники заміщаються на цінні деревостани, низькопродуктивні – на високопродуктивні деревостани, малоцінні – на більш цінні.

Структура філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» представлена на рис. 3.3. Окрім таких лісництв ще є у структурі автотранспортний цех та нижній склад Бережесьь.

Рис. 3.3. Структура філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»

РОЗДІЛ 3

ЕКОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛІСОВІДНОВЛЕННЯ ФІЛІЇ «ОВРУЦЬКЕ СПЕЦІАЛІЗОВАНЕ ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО» ДП «ЛІСИ УКРАЇНИ»

3.1. Стан лісовідновлення філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»

До складу філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» входить 5 лісництв, які мають наступні площі (рис. 3.1) та розташовані в Овруцьких і Народицьких районах. Найбільшу площу займає Виступовицьке лісництво, найменшу – Журбенське.

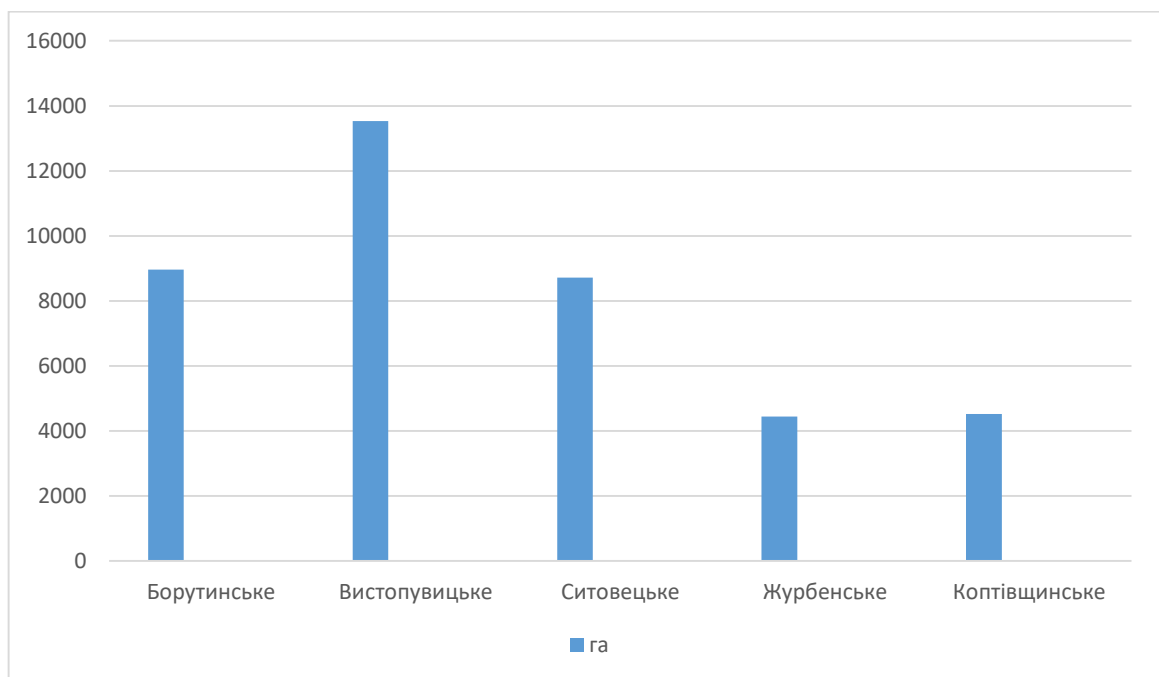

Рис. 3.1. Площі філій «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»

Перше лісовпорядкування датується 1939 роком, наступне лісовпорядкування було у 1947 році та кожні наступні 10 років. Лише з 1997 році розпочалося планомірне та постійне лісовідновлення. Почалася вестися документація та була створена база даних.

Лісовідновлення у філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» відбувалося двома шляхами : створення лісових культур та природним поновленням (рис. 3.2).

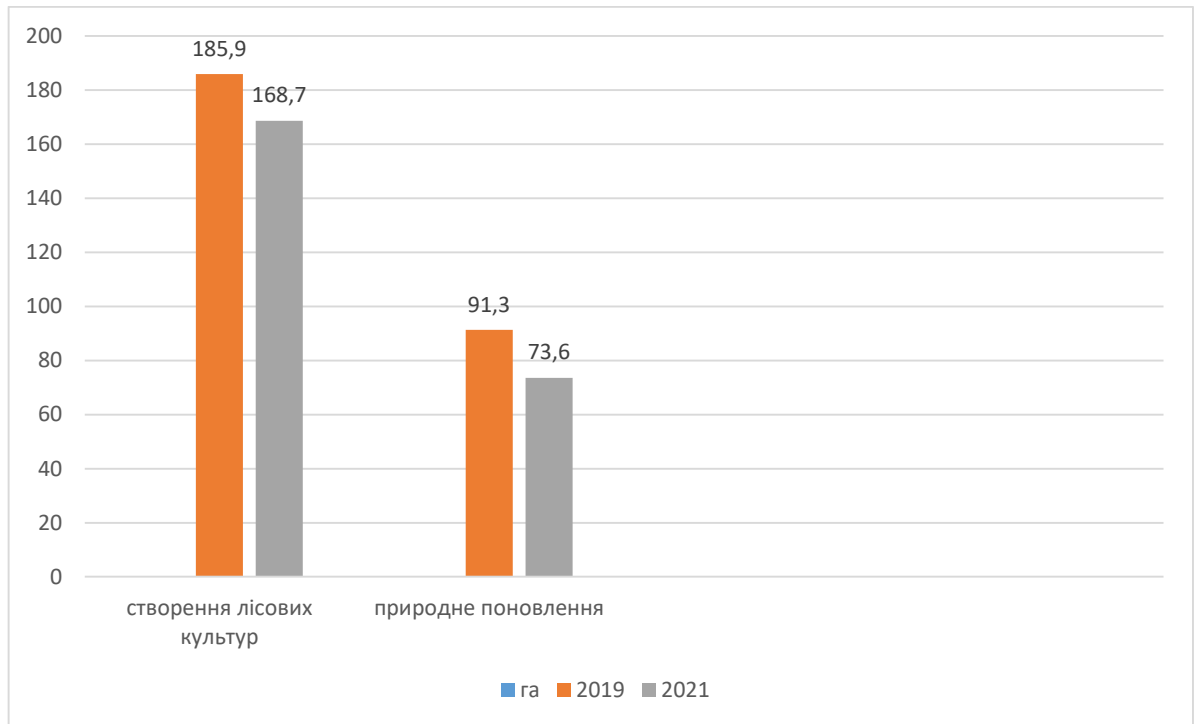

Рис. 3.2. Обсяги лісовідновлення філій «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»

3.2. Екологічні умови лісовідновлення філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»

Територія даного лісового господарства належить до Полісся центрального, в якому ростуть хвойно-листяні ліси. Клімат вважається помірно-континентальним, глибина промерзання ґрунту може сягати 30 см. Сніговий покрив може бути товщиною 33 см. Відносна вологість повітря найбільша взимку – 87 %, найменша – влітку – 68 %. Кліматичні умови вважаються сприятливими для ведення лісового господарства.

Рельєф представлений рівниною, лише у Коптівщинському лісництві є яри та пагорби, частково воно розташоване на Словечансько-Овруцькому кряжі.

Основними культурами є сосна звичайна, дуб звичайний, береза повисла, вільха чорна.

Негативний вплив клімату проявляється у весняних заморозках, які можуть знижувати вегетаційні процеси.

На площах Коптівщинського лісництва виявлено ґрунтові ерозійні ділянки, на цих площах більше 30 років тому було проведено штучне залісення.

Лісове господарство розташоване в басейні річки Уж, є місцями невелика заболоченість, на території створено ставки. В місцях підвищеної заболоченості функціонують осушувальні системи. Гідрологічні характеристики сприяють веденню лісового господарства.

Лісистість становить в середньому 50 %.

Щорічно заготовляють в середньому 85 тис м³ деревини, пиловник серед всього користується попитом.

Дороги мають довжину 705 км, з твердим постійним покриттям лише 67 км. За нормативними показниками дорогами забезпечено лише на 45 %. Великий відсоток доріг низького технічного стану, без паспортів, експлуатуються більше тридцяти років, потребують суттєвого ремонту.

Дане лісове господарство забезпечене транспортними засобами на 90 %.

Кадрами постійними кваліфікованими дане лісове господарство забезпечене повністю.

Екологічними напрямками діяльності філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» є протипожежні заходи, підвищення санітарного стану лісу, покращення якості фонду лісу, підвищення продуктивності.

У 2018 році було проведено такий обсяг відтворення лісових насаджень: створено 165 га лісових культур та 27 га в природному поновленню, в 2019 році було створено 217 га, природне – не передбачалось.

Лісове господарство має площі з забрудненням більше 2 Ки/км² ¹³⁷Cs, звісно, що на цій території заготівля лікарських рослин, грибів, соку, ягід не проводиться.

Ведення лісового господарства на території даної філії було сертифіковано Лісовою Опікунською Радою. Важливим під час сертифікації стало виділення типових лісових екосистем. Ще були виділені лісові екосистеми, які є унікальні та репрезентативні, їх площа сягає 10,5 %, ніяких заходів на них, відповідно, не планується. Ці осередки є важливими для глобального рівня, знаходяться на території Борутинського, Журбенського, Ситовецького лісництв, загальна площа 4044,83 га.

Сертифікація лісних господарств – важливий крок для забезпечення екологічно збалансованого ведення господарства. Основними принципами є невиснажливе лісокористування, збереження біорізноманіття, охорона довкілля [31].

Категорії лісів представлені на рисунку 3.3.

Найвагомішу частку займають експлуатаційні ліси – майже 73 %.

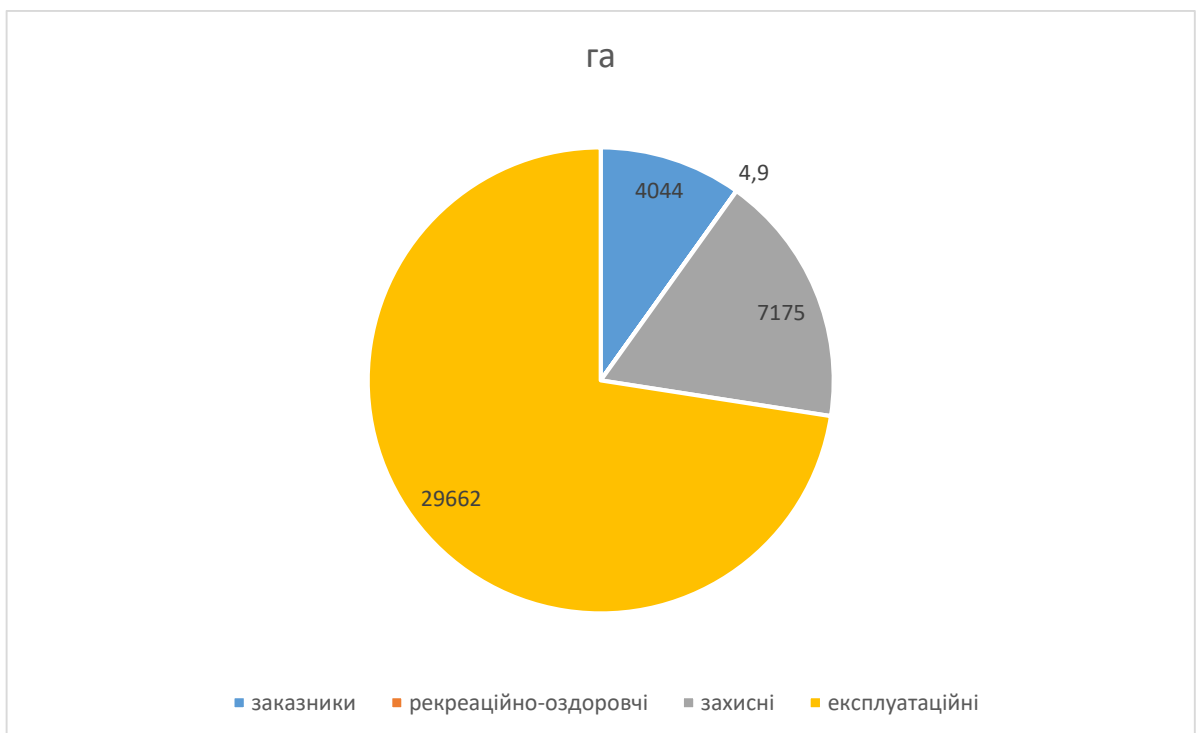

Рис. 3.3. Категорії лісів філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»

Категорії захисних лісів представлені на рисунку 3.4. Такий поділ є доцільним та раціональним.

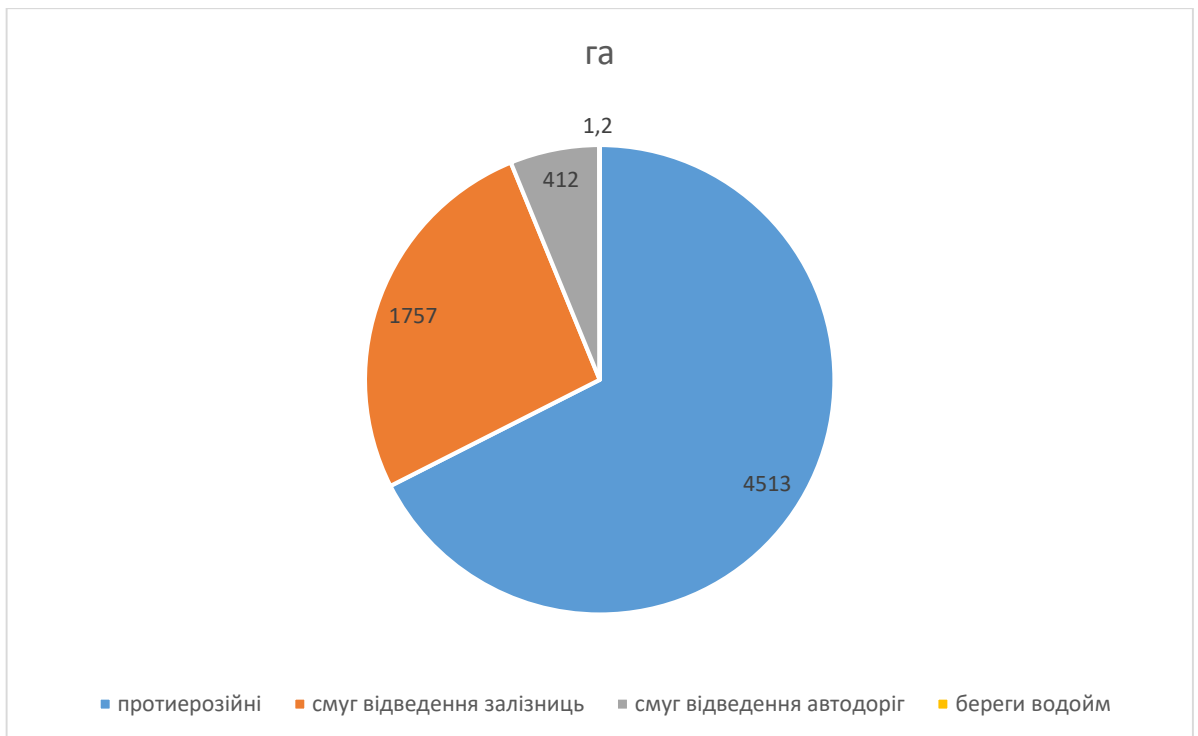

Рис. 3.4. Категорії захисних лісів філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»

На території філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» виділено об'єкти природо-заповідного фонду:

- Борути́нська лісництво – 2 (зоологічний заказник загальнодержавного значення „Кутне”, Зоологічний заказник місцевого значення „Борути́нський”),
- Журбе́нське лісництво – 1 (Ботанічний заказник місцевого значення „Хмелі”),
- Ситове́цьке лісництво – 1 (Ботанічна пам'ятка природи місцевого значення „Язвін-1, 2 , 3”) [32].

На території філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» є квартали, які можуть бути включені до Смарагдової мережі. Така площа нараховує 23047 га.

Додатково потребують натурального обстеження ділянки, які можливо будуть віднесені до пралісів, природних лісів або квазіпралісів [33].

Радіоактивне забруднення спостерігається більше 15 Кі/км² на території 2107,3 га у Боротинському лісництві, 3375 га – у Виступовицькому лісництві, 178 га – у Журбенському лісництві, всього – 5660,3 га.

Постійно проводиться моніторинг лісів за показниками дефоліація крони, пошкодження, деформація крони.

Було виявлено хвороби і шкідники лісів: омела, губка соснова, короїд вершинний, трутовики (дубовий, несправжній, несправжній осиковий), коренева губка, рак дуба. Динаміка шкідників та хвороб представлена на рис. 3.5.

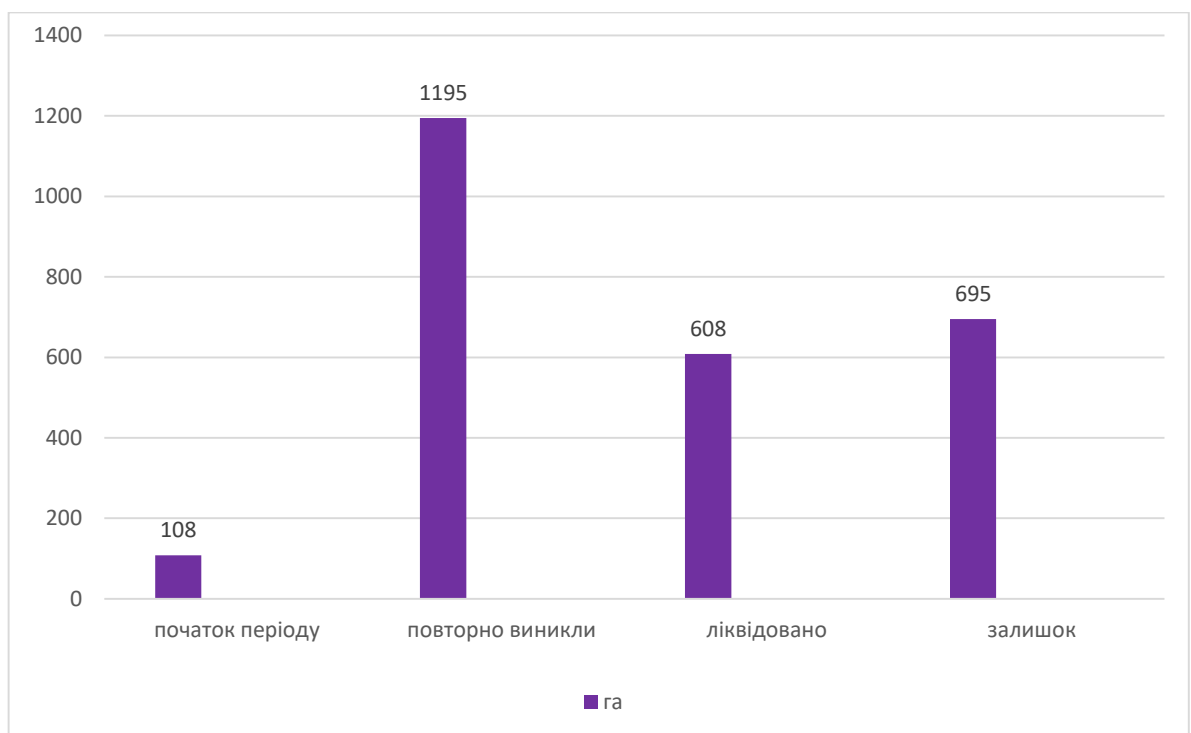

Рис. 3.5. Шкідники лісів філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України»

Висновки до розділу 3

До складу філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» входить 5 лісництв, розташовані в Овруцьких і Народицьких районах. Найбільшу площу займає Виступовицьке лісництво, найменшу – Журбенське.

Перше лісовпорядкування датується 1939 роком, наступне лісовпорядкування було у 1947 році та кожні наступні 10 років. Лише з 1997 році розпочалося планомірне та постійне лісовідновлення.

Лісовідновлення у філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» відбувалося двома шляхами : створення лісових культур та природним поновленням.

Кліматичні умови вважаються сприятливими для ведення лісового господарства. Рельєф представлений рівниною, лише у Коптивщинському лісництві є яри та пагорби, частково воно розташоване на Словечансько-Овруцькому кряжі. Основними культурами є сосна звичайна, дуб звичайний, береза повисла, вільха чорна. На площах Коптивщинського лісництва виявлено ґрунтові ерозійні ділянки.

Екологічними напрямками діяльності філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» є протипожежні заходи, підвищення санітарного стану лісу, покращення якості фонду лісу, підвищення продуктивності.

Сертифікація лісних господарств – важливий крок для забезпечення екологічно збалансованого ведення господарства. Основними принципами є невиснажливе лісокористування, збереження біорізноманіття, охорона довкілля.

ВИСНОВКИ

1. Ведення лісового господарства на території даної філії було сертифіковано Лісовою Опікунською Радою. Важливим під час сертифікації стало виділення типових лісових екосистем. Ще були виділені лісові екосистеми, які є унікальні та репрезентативні, їх площа сягає 10,5 %. Ці осередки є важливими для глобального рівня, знаходяться на території Борутинського, Журбенського, Ситовецького лісництв, загальна площа 4044,83 га.

2. Екологічними напрямками діяльності філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» є протипожежні заходи, підвищення санітарного стану лісу, покращення якості фонду лісу, підвищення продуктивності.

3. Лісовідновлення у філії «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» ДП «Ліси України» відбувалося двома шляхами: створення лісових культур та природним поновленням.

4. Виявлено хвороби і шкідники лісу: омела, губка соснова, короїд вершинний, трутовики (дубовий, несправжній, несправжній осиковий), коренева губка, рак дуба. Виявлені ділянки, пошкоджені вітровалами (4 га), верховою пожежею (15 га), гниллю стовбура (19 га), пожежею низовою (228 га) та всохлі деревостани (18 га).

5. Природне поновлення лісу за досліджуваний період зменшилося на 17,7 га, створення лісових культур зменшилося на 1,2 га.

ПРОПОЗИЦІЇ

Для забезпечення вимог екологічної безпеки, оптимального використання природних лісових ресурсів, особливо, природних потрібно розробити і втілити низку заходів:

- включити запропоновані території до Смарагдової мережі,
- покращити стан доріг,
- запровадити наукові методи прогнозування зміни екологічного стану природних ресурсів,
- провести додаткове натурне обстеження ділянок, які можливо віднести до пралісів, природних лісів або квазіпралісів,
- проведення радіоекологічного моніторингу деревини та продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України, 1996. ВВР № 30, ст. 141, 1996.
2. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 26 чер. 1991 р. № 1268-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
3. Лісовий кодекс України, 1994. (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 17, ст.99*)
4. Про тваринний світ : Закон України 2002 р. № 2894-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2894-14#Text> (дата звернення: 20.01.2023).
5. Про рослинний світ : Закон України 1999 р. № 591-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 20.01.2023)
6. Про затвердження Порядку організації охорони і захисту лісів : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.05.2022 № 612
7. Про деякі заходи щодо збереження та відтворення лісів: Указ Президента України від 07.06.2021 № 228
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження лісів: Закон України від 20.06.2022 № 2321-IX
9. Деякі питання реформування управління лісової галузі : постанова Кабінету Міністрів України від 07.09.2022 № 1003
10. Про затвердження Положення про міжрегіональні управління лісового та мисливського господарства Державного агентства лісових ресурсів України : наказ Міндовкілля від 29.09.2022 № 404
11. Про внесення змін до Правил відтворення лісів : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2022 № 1410
12. Про схвалення Державної стратегії управління лісами України до 2035 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777
13. Council Directive 1999/105/EC of 22 December 1999 on the marketing of forest reproductive material.

14. ДСТУ 2980-95. Лісові культури. Терміни та визначення. - К.: Держстандарт України, 1995. - 64 с.
15. Концепція реформування та розвитку лісового господарства України. Лісовий і мисливський журнал. 2005. №4. С. 3-5.
16. Інструкція з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів : Наказ Державного комітету лісового господарства України від 19 серпня 2010 р. № 260 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046-10#Text>
17. Інструкція з проектування, технічного приймання, обліку та оцінки якості лісокультурних об'єктів : Наказ Державного комітету лісового господарства України від 19 серпня 2010 р. № 260 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1046-10#Text>
18. Порядок поділу лісів на категорії та виділення особливо захисних лісових ділянок : Постанова КМУ від 16 травня 2007 р. № 733. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/733-2007-п#Text>
19. Правила відтворення лісів : Постанова Кабінету Міністрів України від 1 березня 2007 р. № 303 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=303-2007-п#Text>
20. Типи лісових культур для зон Полісся та Лісостепу. Ірпінь : ВО «Укрдержліспроект», 2010. 19 с.
21. Jaworski A. Hodowla lasu. Tom 1. Sposoby zagospodarowania, odnawianie lasu, przebudowa i przemiana drzewostanów. Warszawa : PWRiL, 2018. 662 s.
22. Leibundgut H. Naturalne odnowienie lasu. Warszawa : PWRiL, 2007. 200 s.
23. Дейнека А. М. Лісове господарство : еколого-економічні засади розвитку : монографія. К. : Знання, 2009. 350 с.
24. ДСТУ 3404–96 : Лісівництво: терміни та визначення. К. : Держстандарт України, 1997. С. 19-20.
25. ДСТУ: 2008. Ведення лісового господарства та лісокористування : принципи сталого розвитку. К. : Держстандарт України, 2008. 35 с.

26. Екологізація лісокористування в контексті подолання глобальних екологічних загроз : монографія / [Синякевич І. М., Дейнека А. М., Головка А. А. та ін.] ; за ред. І.М. Синякевича. Львів : Камула, 2014. 592 с.
27. Ібатуллін Ш. І., О. В. Сакаль, В. В. Бокоч Перспективні напрями вдосконалення управління лісовими ресурсами в рамках просторового соціально-економічного розвитку України. Економіка природокористування. 2013. № 8. С. 174-179.
28. Каганяк Ю. Й. Адаптація системи прогнозу продуктивності соснових деревостанів до умов інтенсивного ведення лісового господарства. Наукові праці Лісівничої академії наук України : зб. наук. праць. Львів : РВВ НЛТУ України, 2013. № 11. С. 151-156.
29. Правила поліпшення якісного складу лісів : Постанова Кабінету Міністрів України № 724 від 12.05.2007. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
30. Про затвердження Санітарних правил в лісах України : Наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України №136 від 21.03.2012 р. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
31. Правила рубок головного користування : Наказ Держкомлісгоспу № 364 від 23.12.2009 р. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>
32. Синякевич І. М. Лісова політика: підручник / Синякевич І. М., Дейнека А. М., Соловій І.П. ; за ред. проф. І. М. Синякевича. – К.: Знання, 2013. 323 с.
33. Шведюк Ю. В. Стан і динаміка лісовідновлення в умовах Малого Полісся. Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць. 2014. Вип. 24.03. С. 105-113.
34. Букша І.Ф., Бондарук М.А., Целіщев О.Г., Півовар Т.С., Букша М.І., Пастернак В.П. Прогноз життєздатності сосни звичайної і дуба звичайного у разі зміни клімату в рівнинній частині України. Лісівництво і агролісомеліорація. Харків: УкрНДЛГА. 2017. Вип. 130. С. 146-158.
35. Інструкція з впорядкування лісового фонду України. Частина перша. Польові роботи. Затверджена науково-технічною радою Державного комітету лісового господарства України, 2006 р. Ірпінь. 2006. 178 с.

36. Яких екологічних наслідків зазнала Україна за час війни окрім збитків від підриву Каховської ГЕС. Київська школа економіки. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/yakih-ekologichnih-naslidkiv-zaznala-ukrayina-za-chas-viyni-okrim-zbitkiv-vid-pidrivu-kahovskoyi-ges/> (дата звернення: 26.04.2024)
37. Губарева В. 500 днів війни: експерти обговорюють вплив війни на довкілля. URL: <https://uwecworkgroup.info/uk/500-days-of-war-experts-discuss-the-wars-environmental-impacts/> (дата звернення: 26.04.2024)
38. Природа та війна: як російська агресія вплинула на довкілля. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/11/08/infografika/suspilstvo/pryroda-ta-vijna-yak-rosijska-ahresiya-vplynula-dovkillya> (дата звернення: 26.04.2024)
39. Омельчук О., Садогурська С. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. URL: <https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html> (дата звернення: 26.04.2024)
40. Янковський О. Випалена земля. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novynu-pryazovya-viyna-pivden-ekolohiya-spalena-zemlya/32191731.html> (дата звернення: 26.04.2024)
41. Сабадаш В.В. Лісові ресурси і екологічний конфлікт: аналіз взаємозв'язків. Науковий вісник НЛТУ України. 2008. Вип. 18. С. 65-78.

ДОДАТКИ